

Choreografie

Volksdansen geven hun dansen dikwijls de naam van het land als label; hoewel dit misleidend kan zijn. Bijvoorbeeld "de Schuhplattler". De label Duits is te eng: de dans komt ook buiten Duitsland (in Oostenrijk en Zwitserland) voor. Deze label is ook te breed: deze dans is volledig verschillend van de dans met dezelfde naam in het noorden van Duitsland.

Zoölogen hebben hetzelfde probleem. In plaats van de wereld in te delen in landen of continenten, delen ze de wereld op volgens hun eigen manier in gebieden die rechtstreeks verbonden zijn met de zoölogie. Zij spreken niet van de Duitse vos of de Franse das, maar gebruiken namen als: arctisch, ethiopisch, ... Men spreekt hier van de zoögeografie. Volksdansen moeten op dezelfde manier de wereld verdelen in gebieden die direct verbonden zijn met volksdansen. Laten we dan naar analogie van de dierkunde, de naam choreogeografie gebruiken.

Beschouwen we enkele duidelijke voorbeelden.

De dansen en de muziek van zuidelijk Duitsland (Bavaria), van bijna volledig Oostenrijk, van het noorden van Italië (Zuid-Tirol) en van Slovenië zijn gelijk en totaal verschillend van de rest van Duitsland, de rest van Italië en de rest van Joegoslavië. We spreken hier van Tirolergebied dat dwars door de grenzen loopt. Een ander voorbeeld is het Sardana gebied dat zich uitstrekt over Z.W.-Frankrijk (Rousillon) en Catalonië (N.O.-Spanje) omdat de Sardana daar de gemeenschappelijke dans is.

Een derde gebied waar de country-dance floreerde lag aan weerszijde van de "Engels-Schots" grens ongeveer van Morpeth (vanwaar de Morpeth-dans komt) tot Glasgow en Perth.

De zoögeografische grenzen hebben helemaal niets te maken met de politieke. De grenzen van choreografische gebieden hebben wel enige verwantschap met de politieke grenzen, vooral deze van twee generaties terug. Het Tirolergebied, zoals hierboven beschreven, maakte toen deel uit van het Oostenrijks-Hongaarse rijk. Destijds waren daar wel grenzen voor dat gebied, toen de meeste van deze volksdansen zich kristalliseerden in hun huidige vorm. Dansen en stijlen stopten aan de politieke grenzen omdat de mensen (vooral boeren) zich bijna uitsluitend verplaatsten binnen die grenzen. Als voorbeeld van de invloed van deze grenzen nemen we Kroatië en Servië. Twee generaties terug behoorde Kroatië tot het Oostenrijks-Hongaarse rijk. Typische Kroatische dansen zoals Slavonosko kolo, Mista, Kalendara kolo en allerlei Drmes, zijn zeer verschillend van de meeste typische Servische dansen zoals U Sest, Cacak, Levacko kolo en Carlama. We spreken over 'de meeste' typische Servische dansen en niet over Servische dansen in het algemeen omdat een deel van Servië, nl. Vojvodina toen niet behoorde tot het Ottomaanse rijk, maar net zoals Kroatië tot het Oostenrijks-Hongaarse rijk. De dansen van Vojvodina sluiten meer aan bij de typische Kroatische dansen dan bij de typische Servische dansen: ze gebruikten tamboerijnorkesten, ze bewogen eerder naar links dan naar rechts, ze dansten gewoonlijk in gesloten kring in plaats van in sliert, en de stijl is stevig bij de grond, de hielen raken de grond.

Vandaag de dag lijkt het dat de politieke grenzen in Oost-Europa meer samenvallen met de culturele grenzen dan twee generaties geleden. Na 1918 deden staatsmannen een nauwgezette inspanning om politieke grenzen te laten overeenkomen met etnische afbakeningen. Er werden zelfs twee nieuwe gebieden Tsjechoslowakije en Joegoslavië gecreëerd. In feite volgen de culturele afbakeningen niet de politieke grenzen, maar beiden volgen de etnische afbakeningen.

Taalkundige grenzen zijn soms een hulp bij het opsporen van culturele grenzen. Inderdaad, het 'Sardana' gebied komt bijna overeen met een taalkundig gebied. Niettegenstaande de taal in Rousillon algemeen beschouwd wordt als een dialect van het Frans, en het 'Catalonisch' als een dialect van het Spaans, vertonen zij in feite veel overeenkomsten, maar zijn toch heel verschillend van het standaard Frans en standaard Spaans. Toch zijn er talrijke voorbeelden waar taalkundige en choreogeografische grenzen verschillen. Bijvoorbeeld: het 'Tirolergebied' heeft twee totaal verschillende talen. Het Sloveens in Slovenië, en het Schwäbisch dialect uit het Duits, in de andere gebieden. Bovendien wordt het Sloveens niet gesproken buiten zijn grenzen, het Schwäbisch daarentegen is ook gekend in Württemberg.

Het terrein van de huidige analyse

Laten we eerst het gebied bekijken waar we ons nu mee gaan bezighouden met in achtneming van de vorige en nog andere conclusies. Het bestaat uit Europa, het Nabije Oosten en een gebied dat niet volledig geografisch is, namelijk Noord-Amerika vertegenwoordigd door de blanke immigranten, niet de Indiaanse, Chinese en Afrikaanse dansen maken niet echt deel uit van de Amerikaanse volksdansbeweging. Evenzeer kunnen we zo blank-Australië, Nieuw-Zeeland en Zuid-Afrika bekijken, maar deze gebieden hebben blijkbaar geen 'eigen' dansen ontwikkeld (met uitzondering van Zuid-Afrika zoals bijvoorbeeld de dans "Hiers ek weer"). We klasseren deze niet als volksdansen, evenals de Israëliische dansen. Ze passen dus ook niet in deze analyse. We hadden ook gebieden als Mexico, Centraal en Zuid-Amerika en de Filippijnen kunnen opnemen, maar hun danscultuur is een mengeling van blanke componenten en (in Centraal en Zuid-Amerika) een negerelement. De invloed van neger- en inheemse componenten wijzen op 'primitieve' dansvormen veeleer dan op 'volksdans', vandaar dat deze plaatsen ook niet binnen ons werkkterrein vallen.

Geschiedenis

Laten we eerst even de geschiedenis van de dans bekijken. We hebben een behoorlijke hoeveelheid getuigenissen over de vroegere dansen. Er bestaan voorhistorische beeldjes uit verschillende plaatsen, muurschilderijen en, na het uitvinden van het schrift, ook schriftelijke beschrijvingen. Doch deze zijn geen enkel gedetailleerd bewijsmateriaal. We kunnen wel iets afleiden uit moderne primitieve dansen, als we aannemen dat primitieve culturen eerder traag evolueren. We mogen echter niet denken dat de primitieve culturen helemaal niet zouden evolueren.

De bewijsstukken tonen aan dat vroege dansen twee hoofdvormen aannamen. De ene vorm was de vrije vorm, hij omvat zonder twijfel solodansen. Daar waar meerdere mensen samen dansten hadden die geen lichamelijk contact. Veel van de hedendaagse primitieve dansen zijn nog zo. Denk maar aan Amerindian, Tahitian, Samoan, Australian aborigine en de Afrekan-negro dancing. Enkele niet primitieve dansen zijn ook van dit type: zoals de twist bijvoorbeeld. Deze vorm kan podiumdansen beïnvloed hebben, in het oude Griekenland en in Rome is dit bijna zeker. Maar deze vorm beïnvloedde niet de volksdans.

De tweede vorm is met zekerheid de sliertdans, zowel de gesloten sliert (m.a.w. de kringdans) als de open sliert. Er staat in het museum van Athene een terracotta beeldje van een zestal dansers in kolo-houding in een kring rond een muzikant; er is eveneens een grafschilderij van ongeveer 400 voor Christus met één man die een sliertje trekt van vier vrouwen in joego-houding.

De eerste vorm van primitieve dans, de vrije vorm, vind je overal ter wereld terug, en is een zeer natuurlijke vorm van bewegen. Enkele zoölogen beweren dat deze terug te vinden is in het spel van grote apen. De andere vorm, de sliertopstelling, beperkt zich

volledig tot ons, en is meer kunstmatig en gedisciplineerd. (Alhoewel er nog niemand ooit apen heeft zien dansen in kolo-houding.)

We kunnen dus aannemen dat de oudste vorm van volksdans in onze gebieden de sliertdans was. Vandaag de dag is deze niet overal terug te vinden. In het N.W. van Europa zijn voorbeelden zeldzaam en zeer verspreid: de Faroese chain-dance, de farandole, het cragmignon, de sardana, de hilt-and-point sword-dances. Maar in het Z.O. zijn honderden, misschien wel duizenden sliertdansen gekend. Dit is het gevolg van de Turkse invasie. De Turken en hun verwante Mongolen, waren rondtrekkende herdersstammen, waarschijnlijk afkomstig uit Centraal Azië ten noorden van de Himalaya, waar vandaag Turkije, Kazachstan, Sinkiang en Mongolië liggen. Zij hadden geen steden of dorpen. Ze waren zeer strijdlustig. De verschillende uitbreidingen van de Turken naar het westen en van de Mongolen naar het oosten hadden een zeer grote invloed op de geschiedenis van Europa en Azië. De eerste Turkse volksstammen die Europa binnenvielen waren de 'Hunnen' (rond 400 na Chr.), maar diegene die voor ons interessant zijn, zijn de 'Seldsjoeken'. Zij bewogen zich voort naar Klein-Azië rond 1000 na Chr. (toen speelden ze een belangrijke rol in de kruistochten en waren intussen bekeerd tot de Islam). In 1071, één van de keerpunten in de Europese geschiedenis, vernietigden ze het Byzantijnse leger en vestigden zich in Klein-Azië. De Seldsjoek dynastie moest toen wijken voor de Ottomanen, die de Balkan introkken en in 1453 Constantinopel veroverden. Een ander keerpunt in de geschiedenis.

In 1559 waren ze op een afstand van zo'n 160 km van Wenen. Hun imperium omvatte bijna volledig Hongarije en de Balkan, behalve de Dalmatische kust, Montenegro en enkele eilanden zoals Corfu. Het bevatte ook grotendeels het gebied nu gekend als Zuid-Oekraïne. De grens is weergegeven op kaart 2 door een vette lijn. Deze situatie bleef zo ongeveer gedurende 100 jaar, tot de westelijke Christelijke machthebbers, geleid door de Oostenrijkers, de grens terugdrongen tot aan de stippellijn. Het bleef zo voor nog eens 200 jaar, tenminste in het westen. Enkele oostelijke delen van het Ottomaanse rijk werden ingenomen door Rusland rond 1800. Uiteindelijk verwierven op het einde van de 19de eeuw de Balkan Slaviërs, de Bulgaren, de Albaniërs en de Grieken hun onafhankelijkheid. De Turkse grenzen werden verlegd tot de huidige. Turkije bestaat nu uit Klein-Azië en een zeer smal gedeelte van de Balkan in de omgeving van Istanbul (hun benaming voor Constantinopel). Zo werden de Turken beïnvloed door de cultuur van het Byzantijnse rijk, en ontwikkelden zich tot een beschaafde, gevestigde en georganiseerde natie, totaal verschillend van de rondtrekkende herdersstammen. Ze isoleerden evenwel het gebied dat ze bewoonden van de rest van Europa; het bleef verstoken van de westelijke Christelijke invloed en van de Oosterse Mosliminvloed. In het bijzonder werd het niet beïnvloed door de kunst, de muziek inbegrepen, die zich uitbreidde over West-Europa tijdens de Renaissanceperiode. De muziek en de dansen van het oorspronkelijke Turkse rijk zijn niet Turks, maar eerder Europees. In de rest van Europa werden deze eerste dansvormen sterk vervangen door latere dansvormen: paardansen (zoals de menuet en de wals) en figuurdansen (zoals de Engelse contra en de quadrille).

De voornaamste choregeografische gebieden

Deze historische overwegingen verdelen ons gebied in drie delen.

1. Het gebied waar de Turken nooit geweest zijn. Het is het gebied buiten de dikke lijn op kaart 2, evenals blank Noord-Amerika
2. Het gebied waar de Turken 300 jaar of meer bleven. Het is het gebied rechts van de stippellijn op kaart 2.
3. Het gebied tussen de twee lijnen op de kaart, dat door de Turken gedurende zo'n 100 jaar bezet werd.

Er bestaat enige twijfel of Montenegro ook als bezet gebied door de Turken moet beschouwd worden. Het is vrijwel zeker dat de Turken zich daar nooit gevestigd hebben (we hebben gesteund op Shephards-geschiedenisatlas bij de keuze om het uit te sluiten van het Turkse gebied). Het is het witte stukje in het gearceerde gebied, bijna recht over de hiel van Italië. Gelukkig zoals we verder zullen zien, is het voor ons van geen belang of Montenegro al dan niet bij Turkije hoort.

De grenslijn tussen het tweede en het derde gebied, de stippellijn, is een tamelijk natuurlijke grens. (zie kaart 1) De oostelijke rand loopt langs de bergen van Carpatië, een ruwe natuurlijke grens, en dan westelijk langs de lijn van de Danube en Sava rivieren. Het keert dan Z.O. langs de Dinarsche alpen, en bereikt zo de Adriatische kust ongeveer bij Kotor. Waarschijnlijk was het langs deze natuurlijke grenzen dat de Oostenrijkers het mogelijk achtten om de Turken terug te dringen. Deze grenzen hebben vandaag nog een overblijfsel. De westelijke uitzakking is nog steeds de grens tussen Kroatië en Bosnië en verklaart de rare 2-benige vorm van Kroatië.

Deze drie zuiver historische gebieden komen helemaal niet overeen met de gebieden die choreogeografisch bedoelen. Voor ons is niet belangrijk of een gebied bezet werd door de Turken, maar wel of het afgesneden werd van de rest van Europa.

Montenegro, of het nu al dan niet tot het geschiedkundig gebied 3 behoorde, was zeker afgesneden. We laten het daarom behoren tot het Z.O.-choreogeografisch gebied. Als je kijkt naar de Oostkust van de Adriatische Zee op kaart 2, dan zie je een witte kustlijn, dat is de Dalmatische kust. Het behield altijd grote culturele en economische verbondenheid met Venetië en andere delen van Italië (het maakte deel uit van het Venetiaanse rijk toen dit op zijn hoogtepunt was).

Een stukje binnenland, de Dalmatische Hooglanden, is 'één been' van het tussenliggend gebied; het is er ruw, er zijn bergen en is schaars bevolkt.

Kort nadat de Turken teruggedrongen waren, bleef dit gebied geïsoleerd achter. Voor de choreogeografische indeling behoort het tot het Z.O.-gebied.

Deze wijzigingen aan de drie geschiedkundige gebieden, geven ons de drie hoofd choreogeografische gebieden:

1. Het N.W.-gebied. Niet afgesneden door de Turken. Na 1500 veel paardansen, figuurdansen, zeer weinig sliertdansen.

2. Het Z.O.-gebied. Voor lange tijd afgesneden door de Turken. Meestal kringdansen, geen figuurdansen, bijna geen paardansen. (Redenen waarom de çifte telli en de rucenica hier buiten beschouwing werden gehouden volgen later.)

3. Het doorgangsg gebied. Afgesneden door de Turken voor een korte periode. Veel kringdansen, veel paardansen, enkele figuurdansen. Enkele werkelijke overgangsdansen zoals bijvoorbeeld de Krici krici ticek komen zowel als kring -of paardans voor. Op sommige plaatsen kan een kring- of paardans zich min of meer spontaan omvormen tot een csardas (de dans door ons gekend vindt hier zijn oorsprong, doch dit is geen spontane vorm) als 'circle csardas' of körçsardas.

Het Ottomaanse rijk heeft zich ook voor een korte tijd uitgestrekt rondom het noorden van de Zwarte Zee tot even voorbij de Krim. De Krim werd ingenomen door de Ottomanen in 1475 tot 1783.

Alhoewel de Turkse invasie hier niet hetzelfde effect had zoals in Centraal-Azië, werd dit gebied niet afgesloten voor culturele invloeden van N.W-Europa, omdat deze cultuur toch niet zo ver reikte.

De grenzen van het Ottomaanse rijk zijn geen scherp afgelijnde cultuurgrenzen, en dit gebied (Ukraiëne, de Caucasus en het gebied ertussen) past in geen enkel hoofdgebied zoals hierboven beschreven. Het werd een eigen hoofdgebied (gebied IV). De grens in het zuiden is duidelijk omschreven door de Caucasus bergen.

In het westen ligt de grens in het gebied waar Poolse stijldansen en Ukraïense stijldansen elkaar ontmoeten. In het noorden en het oosten verzwakt het geleidelijk aan, en gaat over naar Aziatische type dansen in gebieden buiten onze territoria.

De meeste Europese landen liggen volledig in één van de drie hoofd choreogeografische gebieden. Uitzonderingen zijn Roemenië en Joegoslavië.

Roemenië is verdeeld over het doorgangsgebied en het Z.O-gebied. Het deel in het doorgangsgebied ligt binnen de curve van het Carpatische gebergte, met name Transylvanië. Pas sinds 1918 maakt het deel uit van Roemenië, voordien behoorde het bij Hongarije. Het andere deel van Roemenië neemt de vorm van een vette v aan buiten de berglijn: Wallachië en Moldavië op de kaart. Deze bijzondere opsplitsing is voor de volksdanser zeer duidelijk de typische dansen voor Roemenië zijn kringdansen zoals de hora en de sirba, terwijl in Transylvanië paardansen zoals ardeleana en invirtita belangrijk zijn. Ardeleana is het Roemeens voor Transylvaniër.

Joegoslavië is verdeeld over de drie hoofd choreogeografische gebieden. De delen in het N.W.-gebied zijn Slovenië en de Adriatische kuststrook.

Het verschil tussen deze kuststrook en de 'Dalmatische hooglanden' is voor de toeristen, zeer aanschouwelijk getoond in het etnologisch museum van Split.

Van de vertrouwde Europese omgeving: boulevards, trams, hotels, boekenwinkels stapte hij in een ruimte waar hij omringd wordt door bergstruikrovers.

De mannelijke kleding bevat meestal een brede leren riem waarin pistolen en dolken steken. Dit werd voorgesteld op poppen met grijze ruige snorren. Het verschil is ook duidelijk voor de volksdanser: aan de kust treft men dansen aan zoals 'Lindjo' of de 'Korca zwaarddans', in de hooglanden dansen zoals 'Li ko kolo'.

Het gedeelte van Joegoslavië in het doorgangsgebied ligt ten noorden van de rivier Sava, de noordelijke tak van Kroatië en Vojvodina. Vojvodina is een deel van Servië, zelfs niet helemaal: het is autonoom. Een ander deel van Servië nl. Kosovo-Metohija is ook autonoom. Het merendeel van de bevolking is er (cultureel en volgens het ras) Shqiptars (Albaniërs). Omdat deze twee delen zo verschillend zijn is het best ze buiten Servië te beschouwen in dit werk. Als we het over Servië hebben bedoelen we de republiek Servië, zonder Vojvodina en Kosmet (Kosovo-Metohija). De Serviërs noemen dit gebied "Uzka Srbija" of Klein Servië.

De rest van Joegoslavië ligt in het Z.O.-gebied. De opdracht is elk van deze drie hoofd choreogeografische gebieden meer in detail te bespreken.

We starten met het kleinste gebied, het doorgangsgebied, niettegenstaande we dit gebied drie noemen.

Hoofdgebied III: het doorgangsgebied

De eerste onderverdeling van dit gebied is vrij voor de hand liggend. Hongarije behield, niettegenstaande een korte opname in het Oost-Hongaarse Rijk, zijn eigen kenmerkende cultuur, en daarom kozen wij Hongarije als onze eerste subregio. Transylvanië is de tweede en het Slavische gebied (Slavonië en Vojvodina) de derde.

De culturele grens tussen Hongarije en Transylvanië is niet heel scherp afgelijnd daar er een grote enclave is van Hongaren in Transylvanië. Er zijn in Transylvanië ook de beroemde 'Saxonsteden' waarvan Hermannstadt een voorbeeld is, en waartot WO II de cultuur en de taal Duits was. In het westen vormt de Drava rivier een scherp afgelijnde natuurlijke grens tussen Hongarije en het Slavische subgebied. In het Oosten overlappen de gebieden elkaar gedeeltelijk. Dit zal niemand van ons verwonderen die de Banatsko moma ko kolo kent (een stepdans rond een dolk die in de grond gestoken werd) of de Bunjeva ko moma ko kolo (een dans voor één man en twee vrouwen, waarbij de man stukjes metaal op zijn laarzen draagt die kletteren als hij zijn hielen tegeneen slaat).

Ook de kledij heeft Hongaarse invloed. Elk van deze subgebieden kan men nog verder onderverdelen; in Hongarije is de meest belangrijke onderverdeling helemaal niet geografisch, maar gebaseerd op het verschil tussen zigeuner muziek of niet zigeuner muziek. We zullen enkel de Slavische subregio in detail bekijken.

Allereerst delen we dit op in een zuidoostelijk en een noordwestelijk deel. Het noordwestelijk deel is op kaart 4 het kleine driehoekige deel van Slavonië, gelegen tussen Slavonië en Hongarije het omvat Medujmurje, Croatisch Zagorje, en Turopolje. Het zuidoostelijk deel bevat de rest van Slavonië (het meest typische), en Vojvodina. De opdeling gebeurde eerder op basis van de muziek dan op basis van de dans.

De muziek van het noordwestelijk deel is gekenmerkt door oude karakteristieken: sporen van een pentatonische toonladder, en van Dorische en Phrygische toonaarden. De dansmuziek is sterk gesyncopeerd: vb. de Turopolski drme.

In het oostelijk deel daarentegen zijn er meestal grote toonaarden, ritme en frasering zijn meestal tweeledig zonder syncopes. De passen op deze ritmes daarentegen kunnen wel gesyncopeerd zijn (vb. Veliko kolo en Soka ko malo kolo).

Het oostelijk deel kan nog verder onderverdeeld worden: we onderscheiden het Slavonische deel (ten noorden van de oevers van de Sava rivier) waar het voornaamste type dans de drme is (Kalendara kolo, Slavonsko kolo, en andere Drme in de naam voorkomt) De andere (Srem, Ba ka, Banat, Baranja) waar de Drme type pas niet zo op de voorgrond treedt, hebben de "basisch kolo pas".

Hoofdgebied II: Het Zuid-Oostelijk gebied

De belangrijkste onderverdelingen van dit gebied zijn vrij eenvoudig, daar de nationale grenzen samenvallen met de etnische grenzen.

1. Griekenland en Turkije (de Griekse eilanden inbegrepen)
2. Bulgarije, Slavisch-Macedonië, en een klein deel van Zuid-Servië rond Vranja (het omvat ook een klein deel van Grieks-Macedonië naast de grens)
3. Roemenië (behalve Transylvanië)
4. Servië en de nabije delen van Bosnië en Herzegovina
5. De Dinarische alpen. Dit subgebied omvat de Dalmatische hooglanden, het westen van Bosnië-Herzegovina, Montenegro (behalve de noordkust van Kotor) en reikt tot Albanië.
6. De rest van het Midden-Oosten: Syrië, Jordanië, Libanon en Palestina.

Bekijken we de subregio's afzonderlijk.

Subregio 1: heeft een overvloed aan lokale dansen, sommige zijn verspreid over het hele gebied en kunnen beschouwd worden als nationale dansen, zoals de Zeibékikos, de Kalamatianos, de Tsamikos, de Hasapikos en misschien ook de Tsiftetéli.

De ritmes in dit subgebied variëren:

- * het langzame, nobel, goed gecontroleerde drieledige ritme van de Tsamikos
- * het meestal langzaam en ook goed gecontroleerde vierledige ritme van de Hasapikos

- * vele tweeledige ritmes met middelmatig tempo (verschillende sirtos-dansen) en snel tempo (Hasapikos en verschillende soustos)
- * een verrassend aantal langzame vijfdelige ritmes (Singatistos en Zagorisios)
- * één dans met afwisselend vier- en vijfdelige ritmes (Zeibékikos)
 - dansen wiens ritme gebaseerd is op twee lengtes van passen, de langzame half zolang als de snelle. De Kalamatianos is van dit type (half snel: lang-kort-kort) en er zijn enkele lokale dansen (zoals de Gerakina en de Psila stin Kostilata) die gedanst worden op en genoemd zijn naar een Kalamatiaans lied.

Andere dansen gesteund op ritmes met snelle en trage passen komen voor in Pontos (Turkije) en in Macedonië en Thracië aan de grens met subregio 2.

De gemeenschappelijke handhoudingen in deze subregio is de W-houding op schouderhoogte. Bij typische mannendansen is het meestal een schouderhouding, terwijl bij vrouwendansen een joegohouding. Deze subregio kan verder onderverdeeld worden. Hier een korte opsomming interessant voor de volksdanser:

* Epirus: het noord-westen van Griekenland tot in Albanië, langzame ritmes en statig. De muziek meestal op klarinet gespeeld. Voorbeelden zijn de Tsamikos en de Zagorisios.

* De Ionische eilanden, de dansen en hun muziek klinken niet typisch Grieks, vb. Kerkirakos

* De Egeïsche eilanden: de dansen zijn middelmatig snel (behalve enkele snelle soustos) en niet ingewikkeld, vb. Nesiotikos sirtos, Silivrianos sirtos, Kikladhitikos sirtos, Gatani en de meest typische Ballos.

* Kreta: de Kretense lier geeft een typische kleur aan de muziek. De Pentozalis is gekend over heel het eiland, de Kastrinos is meer lokaal.

* Pontos: de kust van de Zwarte Zee bij Turkije waar de bewoners grotendeels Grieks zijn. Toen de Turkse grenzen afgebakend werden, keerden vele van hen terug naar Griekenland. De Pontische lier geeft een typische klankkleur aan hun muziek. De ritmes zijn zeer uiteenlopen, maar vooral de lang-kort-basispas treft men overal aan. De dansen zijn snel, licht en atletisch.

* Armenië: politiek afhankelijk van Turkije maar met een eigen taal, religie en cultuur. Een interessant detail is de pink-handhouding. De dansen zijn middelmatig snel, hebben een tweeledig ritme en heel veel lichaamsbeweging.

Subregio 2 heeft een groot aantal dansen en liederen met vooral lang-kort-ritmes.

Gelijkaardige ritmes van dit type zijn:

- * snel: kort-lang (Pajduska)
- * snel: kort-kort-lang (Rucenica)
- * middelmatig: kort-kort-lang (Eleno mome)
- * middelmatig-snel: lang-kort-kort (Sadilo mome, Ratevka, Dracevka,...)

Er komen ook meer gecompliceerde ritmes voor zoals lang-kort-kort-lang-kort-kort-kort-kort-lang-kort-kort (Iztrasi kalci) Er bestaan veel enkel tweeledige ritmes meestal snel (Pravo horo Cestota), waarschijnlijk is dit zelfs het meest gebruikelijke ritme in de streek. Volledig drieledige ritmes zijn zeldzaam behalve in Vranja (Zuid-Servië). Vijfledige ritmes komen hier niet voor. In langzame dansen is een hoge W-houding gebruikelijk (schouderhouding bij dansen typisch voor mannen). Het vasthouden aan de riem is gebruikelijk bij snelle mannendansen, ook het klappen en stampen van de voeten, soms licht gehurkt uitgevoerd. Dit komt zelden voor in de andere subregio's.

In subregio 3 (Roemenië) treffen we specifieke muziek aan, meestal matig of snel, in een tweeledig ritme (soms in een drieledig ritme). De Sirba en de Horo (de meest gekende dansen in dit subgebied), zijn ook in Bulgarije verspreid, waar de muziek is rondgezworven met de zigeuners. Sommige dansen van juist over de grens hebben een 'Roemeens' karakter (de vele snelle passencombinaties) vb. Kamenopolsko van Noord-Bulgarije en Djurdjevica van over de westelijke grens.

De noordoostelijke grens van deze regio is een overgangszone met karakteristieken van binnen en juist buiten de zone. De dans Arkan uit de Karpaten, is in vele opzichten typisch Roemeens: een snel tweevoudig ritme en hij heeft dezelfde kenmerken wat de formatie, houding en basispassen betreft als de sirba. Sommige versies gebruiken 'bijlen met lange stelen', typisch voor de Karpaten. En één mooie versie heeft de dans verdeeld in twee door de roep "Batko spet", "Batko vstau". De passen na deze roep zijn meer Oekraïens van stijl met gehurkte bewegingen. Moldoveneasca, een sliert- en paardans, is een gekende Moldavische versie van de Sirba. Een aantal dansen worden in gesloten kring gedanst (wat ongewoon is in deze regio), met een hoge W-houding (gemengde dansen), een schouderhouding (enkel mannendansen) of soms een lage handhouding. De joegohouding of het vasthouden aan een riem komt niet voor.

Subregio 4 bevat Sumadija (ten zuiden van Belgrado). De dansstijl is rechtop, lichte passen altijd op de bal van de voet (de hielen raken bijna nooit de grond), er wordt niet geklapt of gestampt, er komen ook geen gebukte of hurkende houdingen voor. De handhouding is laag. De muziek is breed, levendig, snel en meestal in een grote toonaard. Het ritme is tweeledig en de frasering loopt over twee maten. Soms komen syncopen voor in de muziek. Het tegenovergestelde vinden we terug in het Slavisch deel van het tussenliggend hoofdgebied: gesyncopeerde passen op niet-gesyncopeerde muziek. De best gekende liederen zijn Moravac, Levacko kolo, Prekid, Star Ratarsko, Carlama en Kacerac. De meest verspreide dans is U Sest koraka, en wordt gedanst op muziek van verschillende liederen en met vele verschillende passencombinaties. Er komen wel gebieden voor waar men maar één figuur danst op één melodie. U Sest koraka komt ook voor in Joegoslavisch-Macedonië (subregio 2), maar is er niet typisch. Er zijn twee kenmerken die men niet verwacht in Z.O.-Europa, maar die heel gewoon zijn in het noordwesten. Acht tellen per frase, zijn acht passen. Bovendien zijn de passen vrij symmetrisch. Elke U Sest-pas is perfect symmetrisch (alsook in Kacerac). In Levacko kolo zijn de afzonderlijke passen niet symmetrisch, maar de dans in zijn geheel heeft een vrij grote symmetrie. Eén dans, de Cacak, is transitioneel. De houding, de stijl en de zuivere tweeledige frasering van de muziek zijn typisch voor deze subregio, maar de handhouding aan de riemen, het stampen, de vijf-maten frasering van de passen is typer voor subregio 2 (Bulgarije,...)

Subregio 5 is bergachtig en dun bevolkt. Het aantal dansen is beperkt. Sommige zijn zonder begeleiding zoals de Starobosansko kolo en in een groot deel van de Vrlicko kolo, andere worden begeleid door gezang. Sommige dansen vergen veel kracht: een man wipt zijn partner op de schouder of de mannen staan in een cirkel op de schouders van een andere cirkel, er worden hoge sprongen uitgevoerd (ook door de vrouwen). De stijl en de handhoudingen zijn erg gevarieerd, de ritmes zijn vrij. In het zuidelijke gedeelte van deze subregio beweegt men in sliert linksom, terwijl men in het zuiden (Montenegro) rechtsom in gesloten kring beweegt. Starobosansko uit het midden van de regio beweegt aanvankelijk linksom in gesloten kring, maar in het verloop van de dans gaat men over naar een sliert.

Subregio 6 wordt hier niet besproken.

Subregio 10

Is het gebied waar de figuurdans en de koppel(paar)dans overheersen.

Figuurdans is een dans waar een aantal dansers zekere goed gecoördineerde bewegingen gelijktijdig uitvoeren. Country-dances, Quadrilles, Schotse reels, Ierse "rounddances", (rinnci fichte) en Amerikaanse square dances zijn de voornaamste figuurdansen; het omvat ook verschillende cotillions, de Zweedse Väva Vadual, hilt and point zwaarddans en de befaamde "dance for nine" die over alle subregio's voorkomt onder verschillende versies met namen al "Ninepins", "Bumpkin", "Kegelkönig" en "Trekarpolska". Een van de voornaamste kenmerken van deze dansen is "interweaving" (letterlijk vertaald het aaneenweven van verschillende combinaties). Dit kenmerk komt het best tot uiting in reels van 3, van 4 of in grote kettingen, hoewel het in feite de hele dansvorm beheerst.

We plaatsten de worden "round dances" tussen aanhalingstekens daar ze geen goede vertaling zijn en in feite geen goede beschrijving van deze dansen zijn. ("Sweets of May" is waarschijnlijk de best gekende dans bij volksdansers)

Figuurdansen zijn beperkt tot subregio 10. Toegegeven Srpkinja komt buiten de regio voor, maar als een getrouwe imitatie. De Tiroolse subregio is de enige waar figuurdansen algemeen zijn. Het is de vraag of de Tiroolse regio moet beschouwd worden als deel 0 van subregio 10 of als een afzonderlijke subregio. Wij beschouwen het als een afzonderlijke regio die dicht verbonden is met subregio 10.

Met koppeldans bedoelen we niet gewoon een dans voor twee mensen, maar wel dat een man en een vrouw partners zijn en op zijn minst elkaars hand vasthouden. In de meest typische zin zijn ze elkaars steun en evenwicht en uitzonderlijk draaien ze aan een hoge snelheid rond. Zo zijn Flamenco en Tsifte telli geen koppel dansen in onze betekenis. Het menuet, ballos en "Po zelenoj trati" zijn echte koppel dansen. De meest verspreide is waarschijnlijk de wals en de meest doorgedreven koppeldansen zijn de tightly-knit (strak vasthouden) groep die bestaat uit oberek, mazur, kujawiak, hambo, pols en enkele mazurka's. Zo komt de Tiroolse regio weer dicht bij 10.

Er is meer overeenkomst tussen figuurdansen en koppeldansen dan zo op het eerste gezicht lijkt. Er is een sterke neiging tot snelle draaibewegingen. Voorbeelden zijn het swingen in de quadrilles en in de New England contradansen. Er zijn twee figuurdansen voor 4 deelnemers waarbij de 4 dansers snel ronddraaien, namelijk de Zweedse "Fyramannadans" en de Schotse "Cath nan coileach". Figuurdansen kunnen zeer uitbundig "swingen" meer dan koppeldansen door afwisselend te swingen met de ene arm en de andere arm. Dit is best gezien in "Weaning-dances": zoals "Vava vadual" (Zweeds), "Strip the willow" (Schots) en in sommige versies van "Virginia reel". Het komt ook voor in de "turn contrary corner" figuur in Engelse en Amerikaans country dansen ("Bonny treast knots") en in andere Schotse country dansen. (The Duke of Perth)

Als we de muziek vergelijken kan de regio onderverdeeld worden in 2 zeer ongelijke delen: Polen en de rest. Choreografische indeling: Noorwegen en het grootste part van Zweden gaan samen met Polen. Zo is onze eerste indeling de Britse Eilanden, Noord-Amerika, Duitsland, Denemarken en Skåne, aan de andere kant Zweden, Zweedssprekend Finland, Noorwegen en Polen. Elke regio kunnen we onderverdelen in 2, zo zijn er 4 onderverdelingen.

- a. de Britse Eilanden en Noord-Amerika
- b. Denemarken, Duitsland en Skåne (het deel van Duitsland niet Bavaria)
- c. Noorwegen, Zweden ten noorden van Skåne, Zweedssprekend Finland
- d. Polen

Er is een behoorlijke vooruitgang: in subregio a zijn figuurdansen de meest belangrijke, slechts enkele koppeldansen. In subregio b zijn het de figuurdansen vooral quadrilles, maar ook koppeldansen zoals de polka's. Er zijn ook walsen en "pols-oberek", zoals de Deense "Jydsk paa naese".

In subregio c zijn belangrijk de pols en polska, figuurdansen zijn minder belangrijk. Er zijn ook enkele quadrilles (Zweeds dansers bestempelen de quadrille als typisch voor Skån).

In subregio d komen figuurdansen nog weinig voor (de polonaise en trojak), koppeldansen vieren hoogtij en op een Poolse party danst men polka na polka en oberek na oberek.

In subregio b is de quadrille zeer typisch. Niet de Engels - Franse quadrille met 5 figuren, waarvan "the laciars" de bekendste is. We bedoelen een dans in een lange figuur met een nauwkeurige "vers-and-chorus" structuur. Een quadrille van dit type begint met een figuur "vers 1" (bijna altijd een kring) dan komt de chorus, dan "vers 2" weer de chorus

enz en eindigt met een "vers", bijna altijd ook een kring. Voorbeelden zijn de Deense Baglaens kontrasejre, de Duitse Calber. De best gekende Duitse quadrille de Sauerländer is niet van dit type, het is de vijfde figuur uit een geïsoleerde Engels – Franse quadrille. Toevallig is ook de vierde figuur uit diezelfde quadrille een goed gekende dans, het lijkt alsof men de eerste drie figuren vergeten is?

Hoofdregio IV

De dansen zijn zeer bekend (en niet alleen bij volksdansers) door de vele optredens van Ukraïense dansgroepen. De regio kan in twee verdeeld worden: enerzijds Ukraïne en anderzijds de Caucasus (Georgië en Azerbaidjan) waar dansen even atletisch zijn maar op een andere manier. Het karakteristieke bij de Georgische dansen is het dansen op de tip-toe bij mannen zoals bij de vrouwen in balletdans. Ukraïense dansen hebben een hoge graad van perfectie, niet alleen bij podiumgroepen. Een vriend van mij, een Ukraïense Canadees, overdag een respectabel man, begint als je de muziek van een kolomeijka speelt een serie fascinerende passen. Of wanneer een schip uit de USSR aanmeerde dansten de Ukraïense matrozen op een even hoog niveau mee met de semi-professionele groepsdansers.

Enkele beschouwingen tot besluit.

Ik heb mij bij mijn benadering gesteund op choreografie dicht aanleunend bij de zoögeografie: goed genoeg voor de welopgevoede leek maar niet precies genoeg voor de wetenschapper. Vergelijken we even met een taalkundige: een indeling van een streek volgens het dialect is niet genoeg voor een wetenschappelijk benadering. Hij gaat de uitspraak van bv. een bepaalde klinker nagaan zoals de "u" in "putt" en "put" en zo zijn indeling maken. Een gelijkaardige benadering voor ons zou zijn op een kaart plaatsen aan te duiden waar er geen kettingdanses voorkomen tot die waar er enkele voorkomen, zo ook voor de koppeldanses en de figuurdanses. Zo zouden we ook de indeling kunnen maken waar de hoofdrichting linksom is tegenover rechtsom: zo ook gesloten kring tot sliert; of gebieden met lage handhouding (V-houding,...) tot hoge handhouding (W-houding,...)

Ik meen dat dit niet de bedoeling is voor de gemiddelde volksdanser. Ik heb mij bij mijn benadering gehouden hoewel deze vatbaar is voor kritiek wat de onnauwkeurigheid betreft. De lezer mag van mening zijn dat hij niet alleen moet lezen over het onderwerp maar er ook moet kunnen over schrijven, vb. een kleine subregio verder analyseren. Het belangrijkste probleem is informatie te vinden. Echter over een regio is er gemakkelijk informatie te vinden namelijk over Denemarken. "The association of friends and folkdance" (foreninger til Folkedansens Fremme) heeft een uitstekende serie van tien boekdeeltjes uitgegeven, elk over een afzonderlijke regio. De beste manier van starten is de verschillende delen analyseren en zien of er zijn die voldoende overeenkomst vertonen om te groeperen en gelijktijdig kijken of er in 2 delen vervallen, wat zou betekenen dat de culturele grens midden door een politieke regio snijdt. Indien hij dan ook Zweedse bronnen voor dansen uit Skåne en Germaanse bronnen voor niet Bavaria Duitse dansen raadpleegt, kan hij zijn man staan met de analyse van onze subregio I 10b.

Hoofdregio 1

Hier volgen de voornaamste onderverdelingen van deze zeer uitgebreide regio.

1. Portugal en Spanje (uitgezonderd Catalonië). Op wereldvlak zou hier ook Latijns-Amerika en de Philippijnen bijhoren. We voegen hierbij ook Californië. De scheiding tussen Spaans en niet-Spaans in Californië is niet geografisch maar historisch bepaald. In Lucile Czarnovski's boek: "Dances of early California days", waarin dansen van voor 1849 beschreven staan, komt een duidelijk Spaans karakter naar voor. De latere ontstane dansvormen daarentegen zijn duidelijk verschillend.

2. Catalonië en Roussillon: Dit is de Sardana regio (zie hoger)

3. De Pyreneeën, het gebied van de Basken. De dansen zijn bijna helemaal verschillend met de omringende Franse en Spaanse; verwonderlijk zijn er een aantal overeenkomsten met Engelse morrisdansen. De Baskische taal is voor etnologen van groot belang omdat deze taal niet tot een andere hoofdtalgroep behoort.

4. Italië (behalve Zuid-Tirol), Ticino (in Zwitserland), De Dalmatische kust en eilanden, Sicilië, Sardinië en Corsica. De liederen en dansen zijn er opvallend zonnig en vrolijk, trage melodieën zijn eerder lyrisch dan droevig en er komen een groot aantal snelle dansen voor.

5. De Carpaten kan men indelen in 2 belangrijke groepen; één in het westen op de grens tussen Roemenië en Oekraïne.

6. Het Europees USSR in regio I (behalve de Baltische staten)

7. De Baltische staten Litouwen, Letland, Estland en dat deel van Finland waar de dansen niet Zweeds zijn. De dansen veranderen geleidelijk van Litouwen over Letland en Estland tot in Finland. Waar er nog enige gelijkenis is tussen de dansen van Litouwen en Letland, tussen deze van Letland en Estland of tussen deze van Estland en Finland, bestaat er geen enkele gelijkenis tussen dansen uit Litouwen en Finland.

8. Frankrijk (behalve Alsace, Lorraine, Roussillon, de Baskische regio en het Zuiden) dat ruwweg uit de Provence en de Languedoc bestaat.

9. De Tirolse regio (reeds vroeger besproken)

10. Scandinavië (slechts een deel van Finland), Duitsland (behalve Bavaria), Alsace, de Britse eilanden, Bohemen, Moravië, Polen (behalve de Carpaten), "wit" Noord-Amerika (behalve Californië voor 1849).

Ik heb enkele gebieden overgeslagen daar het overgangsgebieden zijn:

Enkele voorbeelden:

* Lorraine tussen 8 en 10 (het grensgebied van Zwitserland met Frankrijk tussen 8 en 9)

* De Franse "midi": is een mengeling met gelijkenissen met de rest van Frankrijk, Italië, Baskenland en Catalonië

* Nederland

a. Het zuidelijk deel van Nederland evenals België is in overeenstemming met 8

b. Friesland evenals Duits-Friesland komt overeen met 10

c. Het centrale gedeelte behoort tot het ene of het andere gebied of is een overgang ertussen.

* Slovakia is overgangsgebied tussen 10 (Bohemen) en Hongarije (hoofdgebied 3) en vooral met de zigeuners.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.